

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Haridus- ja noortevaldkonna arengusuunad 2035

Liina Põld, HTMi asekanstsler

Riin Tamm, HTMi noorte ja andepoliitika osakonna juhataja

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035

Strateegiline eesmärk 1: Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel

Strateegiline eesmärk 2: Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning õpetajate järelkasv on tagatud

Strateegiline eesmärk 3: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

Noortevaldkonna arengukava 2021-2035

Strateegiline eesmärk 1: Noored on loov ja ühiskonda hoogsalt edasiviiv jõud – hariduse, kultuuri, majanduse, keskkonna ja teiste valdkondade nügijad ning eestvedajad.

Strateegiline eesmärk 2: Noorte õiguste kaitsmine riigis on järjepidev ning noorte aktiivne kodanikuosalus toetatud.

Strateegiline eesmärk 3: Kvaliteetne noorsootöö (sh noorte huviharidus) on kättesaadav üle Eesti ning loob kõigile noortele võimalused mitmekülgseks arenguks, eduelamusteks, kogemuste pagasi rikastamiseks ja iseseisvumiseks

Strateegiline eesmärk 4: Noorte üksijäämist ja eemaldumist märgatakse ning ennetatakse kindlustunnet suurendava turvavõrgustiku abil.

Strateegiline eesmärk 2: Õpetajate järelkasv on tagatud

- Üldhariduskoolide õpetajad kuuluvad riigi tuumikfunksioone kandvate ametirühmade sekka (Riigikontroll, 2020).
- Samas on valdkonna tööhõive olukord kujunenud selliseks, et enam ei ole tagatud üle riigi ühetaolise kvaliteediga hariduse andmine (Riigikontroll, 2020).
- Eesti õpetajaskond vananeb, uusi õpetajaid ei lisandu tööjõu hulka piisavalt. OECD riikide võrdluses paistab Eesti koos Leedu ja Itaaliaga silma väga suure üle 50-aastaste õpetajate osakaaluga.
- Kõrge vanus eristub just ülemistes kooliastmetes, kus 50aastaseid ja vanemaid õpetajaid on enam kui pool (OECD, 2021). Alla 30-aastaseid õpetajaid on Eesti haridussüsteemis kõigest 9% - see on vähem kui OECD riikides keskmiselt (OECD, 2021).

- Eriti kriitiline on järelkasvu küsimus loodusteaduslike ainete ja matemaatikaõpetajatega, kus mh erialade vähene populaarsus ülikooliastujate seas (Mets & Viia, 2018).
- Noorema vanuserühma õpetajate seas on keskmisest suurem tõenäosus mitte jätkata õpetajaametis järgneva viie aasta jooksul (Taimalu et al., 2020).
- Alustavate õpetajate sisseelamist toetatakse haridussüsteemis väga vähe (Taimalu et al., 2019).

- TALIS 2018 andmetel tajuvad enam kui pooled õpetajatest tööstressi
- Stressitundlikumad on nooremad õpetajad (Taimalu et al., 2020), kelle puhul suurem tõenäosus õpetajaametist lähimal ajal loobuda.

Valik lugusid alustavatelt õpetajatelt

Alustav õpetaja tuleb augustis kokkulepitud ajal esimest päeva tööle. Direktor on neil päevil ära, kolleegid on suure koolimaja peal laiali omi asju ajamas. Alustavast õpetajast ei tea keegi midagi ning tal ei õnnestu mitme päeva jooksul saada infot selle kohta, mida ja kus ta tegema peaks hakkama.

Alustavale õpetajale on määratud mentor. Kohtumiste põhiteemaks kujuneb järjepanu küsimus, kas mentor ise soovib õpetajana jätkata. Alustav õpetaja püüab omalt poolt teda selle valiku tegemisel toetada.

Alustav õpetaja õpetab nelja erinevat õppeainet paljudele erinevatele klassidele, paralleelklasse ei ole. Kontakttunde on tal 24. Mõne kuu järel ütleb alustav õpetaja, et ta ei suuda järke pidada, kellele, mida ja millal ta õpetama peab.

Õpetajate koormus

- EHISe andmetel on üldhariduskoolis 10 õpilast 1 õpetaja kohta (mediaan).
- 42% Eesti õpetajatest töötab osakoormusega.
- Õpetajate koormus erineb märgatavalt kooli suuruse ja asukoha vaates: väikestes koolides ja maapiirkonnas on koormus selgelt väiksem.
- Täiskoormusega saavad õpetajad töötada suuremates keskustes, kus on piisavalt õpilasi ja koolivõrk optimaalne.
- Haridusvõrk peab muutuma piirkondades, kus on õpilasi vähem (Riigikontroll, 2020).

OECD analüüs 2022 „Nutikas kahanemisega kohanemine Eestis”

- Vajalik on kohanemine demograafiliste muutustega
- Haridussektori kulud moodustavad ligi poole kõigist omavalitsuste kuludest ja see osakaal kasvab.
- Kuna enamik omavalitsusi seisab silmitsi kahaneva ja vananeva rahvastikuga, toob see kaasa väiksemad tulud.
- Võrreldes tänaseid kulusid prognoosiga aastaks 2035, siis kulude kasv ühe maakoolis õppiva õpilase kohta on Eestis peaaegu suurim Euroopa Liidus.
- OECD soovib omavalitsuste omavahelist koostööd haridusvõrgu kujundamisel ülemiste kooliastmete koondamiseks, et tagada maakoolides õpetajatele täiskohaga töö ning panustada rohkem ressursse alustavate õpetajate toetamisse.

Õpetajaameti kuvand ja atraktiivsus – uuringud 2016 ja 2021

- Aprill-juuni 2021 veebiküsitlus (Eesti Uuringukeskus, 2021)
- Eesmärgiks uurida õpetajaameti kuvandit ja atraktiivsust, sh muutusi sihtrühmade hinnangutes võrreldes 2016. aastaga

Vastajad:

- 16.-19. a üldhariduskoolide gümnasistid (1590)
- I-II kursuse bakalaureusetaseme üliõpilased, v.a õpetajakoolituse tudengid (452)
- Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajad (463)
- 35.-50. aastased Eesti elanikud (500)

Tulemused 2021

- 2016. a soovis õpetajana töötada vaid 16% õpilastest, 2021. aastal ligi 30%, üliõpilaste hulgas ligi 40%
- Õpetajate maine on kõige kõrgem 35-50-aastaste Eesti elanike seas (70% peab väga heaks), seejärel õpilaste ja tudengite hulgas.
- Kõige madalamalt, sarnaselt 2016. aastaga, hindavad mainet õpetajad ise (40% peab väga heaks).

Tulemused 2021

- Võrreldes 2016. aastaga on kasvanud õpetajate kutsekindlus ja gümnaasiumiõpilaste soov õpetajaks õppida.
- Kõigi sihtrühmade arvates saab õpetajaameti atraktiivsust tõsta **alustavale õpetajale pakutava toe** näol (nt mentori, juhendaja võimaldamine) või **rahalise toetuse** kaudu.

Lisaks on olulisteks tingimusteks õpetajaameti valikul:

- kooli juhtkonna toetav suhtumine
- mõnusam ja vaba tööõhkkond
- karjäärivõimalused

HTM:

- Hoiab riigieelarve koostamisel õpetaja töötasu kasvu prioriteedina (120% Eesti keskmisest)
- Suunab ESF+ programmiga 17 mln haridus- ja noortevaldkonna töötajate esma- ja täiendusõppeks ning järelkasvuks
- Tellib ülikoolidelt õpetajakoolituse lisaõppekohti, paindlikke õpetajaks õppimise vorme jm.
- Maksab alustavale õpetajale lähtetoetust
- Eraldab täiendavaid eelarvevahendeid KOVidele/koolidele (õpilünkade tasandamiseks, UA õpilastele jm)
- Abistab KOVe koolivõrgu optimeerimisel

KOV:

- Lähtub oma piirkonna koolivõrgu kujundamisel optimaalsuse ja kvaliteetse hariduse võimaldamise põhimõttest
- Rakendab õpetaja töö- ja palgakorralduse ajakohastamise põhimõtteid
- Seirab regulaarselt oma koolide kvaliteeti
- Valib koolijuhtideks tippjuhid, kes on orienteeritud kooli arengule, hariduse kvaliteedile ja õpetajate toetamisele
- Tegeleb süsteemselt koolijuhtide arengu toetamisega sh viib oma koolijuhtidega läbi regulaarseid arenguvestlusi, pakub neile juhtimismentoreid jm vajalikku tuge
- Toetab koole kaasava hariduse põhimõtete rakendamisel

Formaal- ja mitteformaalõppe lõiming

Praegused väljakutsed

- Noorte ajaline ressurss - suur osa ajast koolis ehk formaalõppe (FÕ) keskkonnas ja huvikoolides/noortekeskuste/huviringides e mitteformaalõppe (MFÕ) keskkondades
- Varajane koolist väljalangevus
- Vaimse tervise probleemid
- Õpilaste koormus ja heaolu
- Kohustuste koorem – loobumine hobidest
- Oskuste puudumine ja ebakõlad tööturul
- Erinev arusaam FÕ ja MFÕ lõimingust, MFÕ käigus õpiväljundite sõnastamata jätmine, tõendite puudus, usaldamatus jne
- Lõimingu ebaühtlame levik üle Eesti – noored on ebavõrdses olukorras oma õpitee kujundamisel

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Lõimingu eesmärgid

Projekt "Noorte edu toetuseks: võimekus lõimida mitteformaalses õppes omandatud formaalharidusse" 2021-2023

- Soodustada noorte MFÕs osalemist
- Raamistik MFÕ õppimise käigus omandatud teadmiste ja oskuste kirjeldamiseks ning õpitu kvaliteedi hindamiseks ja arvestamiseks üldhariduse õppekava täitmisel.

EU projekti kasutegur:

- HTM ja teised osapooled on teadlikumad parematest praktikatest, poliitikakujundamise, seadusandluse, rahastusskeemide ja haldusmudeli muutmise vajadustest.
- Koostöös sidusgruppide esindajatega valmivad juhendid MFÕ ja FÕ edukaks lõimimiseks.
- Valmib tegevuskava reformi elluviimiseks.

Pikaajaline mõju:

- paindlikuma ja õpilasekesksema haridussüsteemi loomisele kaasa aitamine.
- lõimingu rakendumisel mõistavad õpilased, et haridussüsteem toetab neid igakülgset enesearengu ja tulemuste saavutamisel.

2021

- Projekt algas septembris tegevuste ettevalmistusega.
- Toimused projekti tutvustavad kohtumised erinevate osapooltega.

2022

- Valminud on analüütilised ülevaated MitteFO-FO lõimingu hetkeolukorrast Eestis ja lõimingu näidetest teistest Euroopa riikidest, seadusandluse ja rakendamise tasandil.
- Toimunud on kogemuste vahetamine valitud lõimingu näidete esindajatega (Soome; New Hampshire, USA; Malta).
- Valmib lõimingu mõju analüüs sh kulu-tulususe analüüs.
- Tehakse esialgsed soovitused poliitika kujundamiseks ja seadusandluse muutmiseks.
- Valmivad lõimingu eduka praktiseerimise juhendite esialgsed versioonid, mida hakatakse piloteerima.

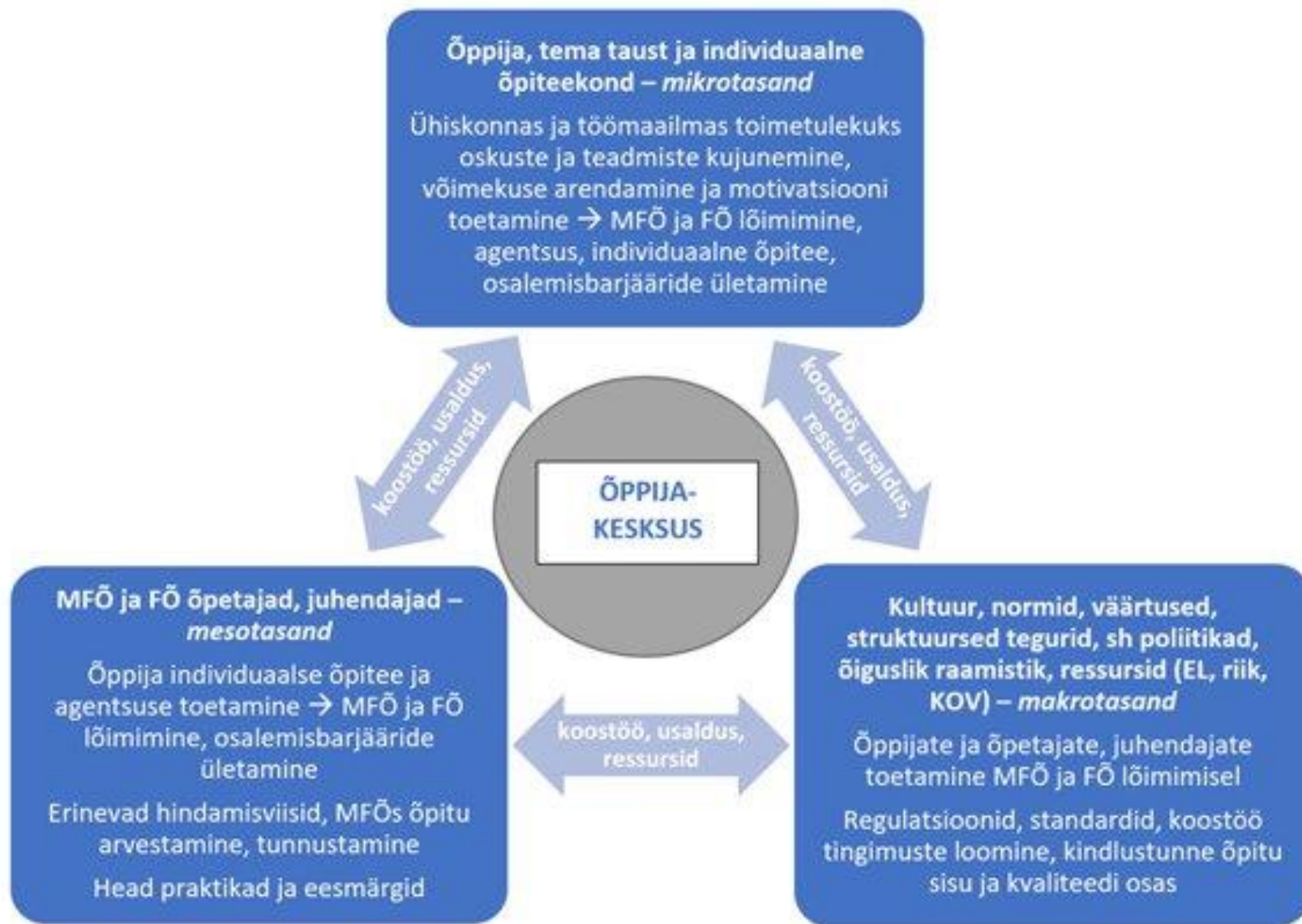
2023

- Valmib piloteerimise tulemuste analüüs.
- Valmivad lõimingu eduka praktiseerimise juhendite lõplikud versioonid.
- Tehakse kooskõlastatud soovitused poliitika kujundamiseks ja seadusandluse muutmiseks.
- Planeeritakse kommunikatsioonitegevused ning juhendite jt tulemite levitamine.

Mitteformaal- ja formaalõppe lõimingu senisest ulatuslikuma rakendamise eeldused on järgmised:

- nii mitteformaal- kui ka formaalõppe osalised on võtnud omaks **õppijakeskse lähenemise** õppimisele ning õpetamisele ja juhendamisele;
- mitteformaal- ja formaalõppe osalistel on **ühine arusaam lõimimise eesmärkidest, võimalustest ja korraldusest** ning **raamistik** lõimingu paindlikuks rakendamiseks;
- lõiminguprotsessil on **nii riigi- kui ka kohalikul tasandil** (sh kohalikes omavalitsustes ja õppeasutustes) selge(d) eestvedaja(d), kelle ülesanne on koostöiselt toetada **usalduse teket** lõimingu osaliste vahel ning **lõimingu rakendamist**.

Ekspertide esialgsed soovitused poliitikamuudatusteks

HTM:

- Välja töötada lõimingu põhimõtted, juhendmaterjalid ja toetusmeetmed, et võimestada koostööd eri osapoolte vahel
- Vajadusel ette valmistada õigusaktide muutmine
- Toetada kutsesüsteemi arendamist (HH õpetaja) ja populariseerimist (noorsootöötaja)
- Luua ühine hariduse digiregister, mis annaks ülevaate õpilase haridusliikide ülesest õpiteekonnast
- Koolitada lõimingu koordinaatoreid ning toetada nende omavahelist võrgustumist
- Seirata ning hinnata lõimimise poliitikamuudatuse edenemist ja edukust

KOV:

- Seada MFÕ ja FÕ lõimimine KOVi jaoks prioriteediks haridus- ja noortevaldkonna arengukavades, seirates ja analüüsides sealjuures lõimimise edenemist ja edukust
- Mitmekesisendada MFÕ võimalusi omavalitsuses ning tagada toetusmeetmed (nt osalustasu katmine, sobiv transpordik orraldus, füüsiline ligipääsetavus), mis parandaksid eri piirkondadest, erivajadustega ja eri sotsiaalmajandusliku taustaga õpilaste ligipääsu MFÕle
- Rahastada lõimingu koordinaatori rolli või eraldi ametikohta koolis
- Kaardistada piirkonna MFÕ võimalused ning vedada eest MFÕ pakujate ja koolide võrgustikukohtumisi
- Tegeleda MFÕ kvaliteedi järjepideva seire ning kohaliku tasandi FÕ ja MFÕ lõimimise poliitikamuudatuste mõju hindamisega

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

FÕ ja MFÕ lõiming aitab õpetajate töö muuta mitmekülgsemaks
ja toetab seeläbi ka õpetajate järelkasvu 😊

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Aitäh!

liina.pold@hm.ee